

2. Березанцев А. Ю. "Судова психіатрія" [Електронний ресурс] / А. Ю. Березанцев ; [сайт] : Режим доступу : http://stud.com.ua/69698/psihologiya/afektivni_rozradi_nastroyu. – Назва з екрану.
3. Жабокрицький С. В. "Судова психіатрія"[Електронний ресурс] / С. В. Жабокрицький, А. П. Чуприков ; [сайт] : Режим доступу : <http://bombabooks.com/book/110-sudova-psixiatriya-s-v-zhabokrickij-a-p-chuprikov/9-rozdil-6-timchasovi-rozradi-psixichnoyi-diyalnosti.html>. – Назва з екрану.

А. Я. Попович,
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж,
науковий керівник – к. пед. наук Н. В. Грона.

ПОЛІСЕМІЯ ТА ОМОНІМІЯ ПЕРИФРАЗ (НА ПРИКЛАДІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ)

Анотація. У статті розглядаються особливості функціонування перифраз у газетних текстах. Автор наводить приклади полісемії та омонімії перифраз як засобів вираження образності.

На розвиток української мови впливають засоби масової інформації. Тому дослідження мови ЗМІ (засобів масової інформації), зокрема, друкованої публіцистики є актуальним.

Одним із важливих аспектів дослідження мови ЗМІ постає проблема вивчення місця і ролі полісемії та омонімії перифраз у публіцистичних текстах.

Використання синонімів урізноманітнює наше мовлення, допомагає оригінально оформити думку, уникнути повторів. Синоніми роблять мовлення гнучким, яскравим, колоритним, образним. Елементами синонімічного ряду можуть бути евфемізми і перифрази. Вони є важливими засобами синонімічних замінів під час творення текстів. Щоб уникнути повторів, часто використовують перифрази [2].

Проблему полісемії та омонімії перифраз досліджували у своїй наукових працях мовознавці: В. Абаєва, В. Виноградов, М. Фалькович, Г. Євсєєва та ін. Дослідники звертають увагу на значну кількість лексичних новацій у мові періодичних видань.

Перш ніж аналізувати обрані нами газетні видання, звернемося до визначення:

перифраза – стилістичний прийом, коли кого-, що-небудь називають не прямо, а описово, за його найхарактернішими рисами, ознаками: описовий мовний зворот, ужитий замість звичайної назви кого-, чого-небудь [4, 325].

полісемія – наявність у одного і того самого слова кількох лексичних значень, багатозначність [4, 695].

омонімія – звуковий збіг різних за значенням слів або їхніх форм [4, 78].

Учені доводять, що мова газетної публіцистики має власні принципи відбору і використання засобів, покликаних привертати увагу читача. Зокрема, у цьому жанрі все виразніше виступає тенденція до використання експресивно-емоційних засобів мови, одним з яких є перифрази.

Широко вживаються в газетному тексті омонімі-перифрази. Їхнє виникнення пов'язане, по-перше, зі збігом звукового й компонентного складу різних за своїм значенням і характером сполучень слів або, по-друге, з утворенням омонімічних перифраз унаслідок розширення і розпаду на омонімі багатозначного перифразного звороту.

Провідна роль в утворенні перифраз-омонімів належить першому типу. Хоча, як відзначають дослідники, окремі перифразні звороти можуть трактуватися і як один комплекс із двома-трьома значеннями, і як дві-три різні перифрази, що збігаються за своїм звуковим складом, але перифразно позначають різні явища дійсності [3, 4].

Для аналізу використання та функціонування в публіцистиці перифраз ми обрали газету "Прилуччина". Поява перифраз-омонімів унаслідок семантичного розпаду багатозначного перифразного звороту в мові преси спостерігається рідко, що обумовлено взагалі обмеженою кількістю полісемантичних перифраз [1].

Розглядаючи зафіксовані нами перифрази, можемо простежити ставлення автора до описуваних предметів, його роботу над текстом, рівень творчої уяви, образність його мислення. У

публіцистичних текстах газети використовуються такі приклади перифраз: "П'ятнадцятого лютого 1989 року останній наш воїн покинув землю чужого і далекого Афганістану", на противагу – "День ушанування учасників бойових дій на території інших держав" ("Прилуччина", 18.02.2016)

"З мішком іграшок приїхали того дня в Рудівку й голова райдержадміністрації Валентина Ковтун...". "До тої торби додай-но мішок розуму" (Прилуччина 24.01. 2015). Термін мішок в першому прикладі трактуємо в прямому значенні, у другому – багаж знань персони

Полісемію перифраз, зазвичай використовують для вираження позитивної чи негативної думки.

Поздоровляємо тебе, *дорога* матусенько! Ліда і Валя розвіюють її роздуми...", "Відремонтовані ділянки *дороги* місцевого значення..." ("Прилуччина", 18.02.2016). Полісемія терміну "дорога" у значенні "смуга землі, по якій їздять і ходять" та "ставлення до людини".

"А наприкінці 1950-х *чорне золото* та блакитне паливо знайшли на Чернігівщині". "... дорогоцінні і напівдорогоцінні каміння із *чорного*, *червоного*, *золота* і срібла..." ("Прилуччина", 25.02.2016). Перше – чорне золото в значенні кам'яного вугілля, а в другому прикладі – у значенні дорогоцінного каміння.

"...але всі ми розуміємо, що *без людей в білих халатах*, їхнього професіоналізму та відданості справі ми не просто не зможемо повноцінно жити". "Вакцину *людям в білих халатах* вчасно не видали, от тварини і заразилися" ("Прилуччина", 11.02.2016). У першому випадку перифраз трактується в значенні лікарів, в другому – ветеринарів.

Отже, перифрази слугують засобом іронії, дають емоційно-експресивне забарвлення. Публіцистичним текстам перифрази надають образності та розмовності. Проаналізувавши публіцистичні тексти місцевої газети "Прилуччина", ми виділили перифрази, які підкреслюють особистий стиль автора. Наведені приклади дають змогу зробити висновок, що поряд із унормованою лексикою на шпальтах газет трапляється й емоційно-експресивна, зокрема, і перифрази.

Література

1. Використання омонімії та полісемії у газетних текстах [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://archive.nndiuv.org.ua/fulltext.html?id=261>. – Назва з екрану.
2. Євсєєва Г.П. Перифрази в мові сучасних газет (на матеріалі українських газет 80-90-х рр. ХХ ст.): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. / Дніпропетровський національний університет. – Д., 2002. – 20 с.
3. Літературне місто: Перифрази. Евфемізми [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://litmisto.org.ua/?p=5812> – Назва з екрану.
4. Словник української мови в 11 томах.: –Т. 5, –1974. –С. 695; –Т. 6, –1975. –С. 325; Т. 7, – 1976. – С.78.

К. О. Поповиченко,

Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – к.філол.н., доц. В. О. Юносова.

ОНОМАСТИКОН РОМАНУ П. ЗАГРЕБЕЛЬНОГО "ДИВО"

Анотація. У статті досліджено власні назви в історичному романі Павла Загребельного "Диво", зокрема описано різні групи онімів та виявлено їхнє місце в системі художньо-зображальних засобів мови письменника.

Інтерес до історії свого народу стимулює студії з різних аспектів його буття. Свій окремий внесок в історичну ретроспективу робить і ономастика, адже власні назви існують з давніх-давен, функціонують повсюдно і виникають та вживаються масово. Їх вивчення дозволяє істотно відновлювати факти історії мови та історії народу (наприклад, визначати прабатьківщину груп споріднених мов чи окремих мовних явищ), досліджувати процеси номінації та її різновиди, аналізувати функціональне навантаження власних назв тощо [4, 437].

Різні аспекти української ономастики розглядали Ю. Карпенко, В. Михайлов, С. Магазаник, Є. Отін, А. Мойсієнко та ін.